

De prettige wildernis

*Jean-François Van den Abeele en
Els Huigens,
i.s.m. Renaat Daem*

150 mensen zijn er op afgekomen. De actiegroep Sint-Baafskouter Rozebroeken heeft een midzomerwandeling georganiseerd zoals elk jaar en ons gevraagd om een rondleiding te geven in het park in opbouw. De aannemer heeft al een berg werk verzet, we zitten ongeveer halfweg de aanlegfase van het park.

Het is een prachtige avond met zacht weer. Kinderen met aardekleuren spelen en ravotten op de verse grondhevels tot lang na zonsondergang. Catherine Delasalle brengt muzikale poëzie in de lovertangen van het park. Zelfs de kraanman en de werfleider zijn erbij, niet zonder enige trots. In kleine groepjes trekken we de prettige wildernis in om uitleg te geven bij de werken die in uitvoering zijn: waarom wordt er grond aangevoerd? Zullen er veel bomen geplant worden? Wat met al het glas in de vervuilde bodem? Mogen we zwemmen in de pas gegraven walgracht? vroegen enkele kinde-

ren. Ik zag reeds verschillende libellen, vertelde een enthousiaste bewoner...

'De prettige wildernis' is een park in wording dat gegroeid is met de bewoners van de buurt. Eigenlijk danken we dit park aan de gedrevenheid en volharding van een groep

bewoners die zich als actiegroep verenigd hebben om de bestaande groenzone op een voormalige stortplaats als ecologisch park te bewaren. Een buurt waar ontmoeten centraal staat, klinkt het motto.

De Rozebroeken te Sint-Amandsberg (deelgemeente van Gent) is een voormalig meersengebied of 'broeck' zoals op oude kaarten te lezen staat. Een groot deel van het huidige park werd vanaf 1930 als stortplaats voor huisvuil gebruikt en nadien met een laag grond bedekt en een tijdlang als 'populair' volkstuintcomplex gebruikt. Omwille van de volksgezondheid besliste de stad de volkstuinten te sluiten. Nadien verwilderde het gebied en werd het een soort *mélange bizarre* zoals de buurtbewoners het zelf omschrijven, met restanten van de vroegere volkstuinten: oude fruitbomen, verwilderde ligusterhagen en spontaan opgeschoten eiken, wilgen, esdoorns...

Een terugblik 11 jaar geleden: de eerste schrijfsels van Renaat Daem, één van de bezielers van de actiegroep.

“St Baafs Kouter... Het verborgen stort

Zoals het Sint Baafskouter-terrein er nu bij ligt, roept het veel vraagtekens op.

Een stand van zaken:

Op de gemeentelijke grenzen ligt een klein beekje, door veel sluikestorters benut, afgedankte wasmachines en oud ijzer van diverse oorsprong vinden een schuilplaats in de bosjes (hierdoor vormen ze een gevaar voor spelende kinderen die verstoppertje willen spelen). Negatieve opsommingen kunnen nog in honderdvoud aangevoerd worden.

Vanuit een constructieve visie wil het groencomité meedenken met de stad Gent. Er is veel mogelijk.

- Het terrein heeft een grote ecologische waarde, fauna en flora hebben zich op een unieke manier ontwikkeld.
- Op educatief vlak kan de ligging van de verschillende scholen rondom, inspirerend werken (natuurklassen).
- Op cultureel niveau zouden evenementen zoals kerstboomverbranding, poëzie-middagen, midzomernacht e.a. leven in de buurt brengen en mensen dicht bij elkaar brengen.

‘PARK’ in de enge zin van het woord, lijkt ons dan te verruimen met ‘natuurtuin, vlinderweide...’.

De evolutie van de natuur zal ons waardevolle schatten tonen. Het realiseren zal onder begeleiding van de stadsautoriteiten, landbouwfaculteit en landschapsarchitecten gedeeltelijk door de buurtbewoners kunnen verwezenlijkt worden. ‘Betrokkenheid werkt respect in de hand.’

Door het terrein te laten begrazen zal de nu reeds mooie flora zich goed kunnen ontwikkelen. De beek vergroten zou een ideale rustplaats bieden aan vele (trek)vogels.

Om nog meer mensen te laten nadenken over de bestemming en de invulling van de voormalige volkstuinjes wil het groencomité een wedstrijd uitschrijven.”

Het is wel grappig hoe dicht onze dromen van toen bij het nu reeds verwezenlijkte beeld staan. (R.D.)

Als landschapsarchitecten prijzen we ons gelukkig dat we voor het ontwerp van het park veel inbreng kregen vanuit de actiegroep en de bewoners. Een goed ontwerp voor het park maak je samen met bewoners. Dit is een ontwerphouding die niet vanzelfsprekend is voor studie-bureau's, architecten of landschapsarchitecten. Participatie vraagt openheid, vertrouwen en bovenal wederzijdse erkenning van de kennis en ervaring van de bewoners, van de ontwerper en van de stadsdiensten. Het blijft een evenwichtsoefening, maar het resultaat is een natuurlijk park waarmee de bewoners zich verbonden voelen. Het is niet louter het ontwerp van de landschapsarchitect, het is ook niet louter het ontwerp van de buurt. Het komt tot stand via

ontwerpend onderzoek. Het eerste plan noemen we daarom een 'praat-plan' omdat het dient om het gesprek met de verschillende partners op gang te trekken. Als ontwerpteam stel je je kennis ten dienste van een bewonersgroep om samen tot een beter ontwerp te komen. Met opzet gebruik ik het woord team omdat een opdracht zoals deze kennis vanuit verschillende disciplines vergt. In het team van 'Fris in het Landschap' werkten eveneens Ger Londo en Frederik Hendrickx als biologen mee; 'Architettura' als architecten en Bjoke Carron als communicatiedeskundige.

De functiekaart door de Dienst Stedenbouw opgemaakt en de basis-

principes van de actiegroep vormen de start voor het concept van dit park:

- herstel van oude beekstructuur ook buiten de parkzone
- een zone als speelbos
- speel- en ligweiden
- een hondenloopweide
- ontmoetingsruimten aan de straatkoppelen met zitgelegenheid en spelterreintjes
- een boomgaard
- behoud van het moerasbos en het ecologisch waardevolle zeggeveld
- het ontwerp moet zoveel mogelijk gebruik maken van het bestaand groen
- een natuurpark, prettig voor de buurt, geen pretpark
- de actiegroep wil de buurt actief betrekken in het tot stand komen van de plannen
- aandacht voor de kleintjes
- aandacht voor de veilige verbinding door het park, veel gebruikt door voetgangers en fietsers.

Het spontane, verwilderd karakter van het park willen we zeker behouden. Een natuurpark dat tot de verbeelding spreekt en waar je kampen (of nederlandse hutten) kan bouwen. De prachtige lovergangen van uitgegroeide ligusterhagen zullen we als *grid*, als relict-structuur doorheen het park behouden.

Na veel overleg met de bewonersgroep rijpt het praatplan. Het wordt 'de fruitige wildernis'. Een natuurlijk park, bijna een wildernis met enkele nieuwe plekken: het speelbos met avontuurlijk reliëf, de vlinderheuvel dichtbij de school (educatieve heemtuin), 'de tuin van Eden' (een wildeplantentuin), de kriekeboomgaard (zoals op de historische kaarten), het wilde bloemenpad (op voedselarme, zandige aangevoerde bodem), een ruime hondenloopweide, de beek wordt plaatselijk verbreedt tot een vijver, een lage weide wordt 'de

bloeiende meers'. Een breed slingerend graspad doorheen het park verbindt deze nieuwe plekken met elkaar. Daarlangs liggen ovals grasplateau's als rust- en speelplekken. Een fietspad wordt zoals elders in de stad Gent in asfaltverharding functioneel uitgewerkt. Om minder mobiele mensen eveneens van het park te laten genieten, wordt een padenstructuur in halfverharding voorzien langs het tracé van de lovergangen. Aan de koppen van de straten komen ontmoetingspleintjes met telkens een thema: een zandspeelplek voor de kleinsten, enkele speeltoestellen of een kunstige zeilconstructie als centrale ontmoetingsplaats. De oude hagenstructuur bakent als het ware aparte kamers af in het park. We stellen voor om sommige kamers met struweel te beplanten, andere kamers te bebossen en nog andere als hooiland te maaien. Het wordt een park met veel gradiënten: ruigten, mantel en zoomstruwelen. Door middel van een aangepast maaibeheer willen we de dominante 'brandnetelzee' wat intomen. In de zones waar grondverzet gebeurt zullen we inheemse bloemenmengsels inzaaien... ook op de speelhevels waar de kinderen tussen de wilde bloemen zullen ravotten. Het brengt me in gedachten bij Rob Leopold, de pionier van de wilde bloemen-

mengsels die het park samen met Oase in september 2004 bezocht heeft. Zijn dankbaar enthousiasme is ook de mensen van de actiegroep bijgebleven...

Op zondag 21 september 2003 trekken we met meer dan honderd mensen doorheen het toekomstige park 'Sint-Baafskouter - Rozebroeken'. Het praatplan wordt voorgesteld. Deze infovergadering genaamd 'Het Parkement' toont in woord en beeld (schetsen) hoe het park er in de toekomst zal uitzien. De fruitige wildernis overtuigt als een goed geslaagde evenwichtsoefening om alle gewenste activiteiten te verenigen vertrekkende vanuit een ecologi-

nis van buurtbewoners heeft ons hierin geholpen. We dromen ervan de vroegmiddeleeuwse motte op te graven en als beeld te herstellen. Een verloren gewaande laag in de geschiedenis van deze plek letterlijk naar boven halen. Het oud Hof te Herlegem dat op oude figuratieve kaarten staat willen we centraal in het park zichtbaar maken. De Dienst Stadsarcheologie is enthousiast en de graafwerken worden nauwlettend gevolgd door de stadsarcheoloog. Boeiend om te zien hoeveel bewoners deze opgraving op de voet volgen. Boeiend ook om de vondsten te ontdekken zoals 13e eeuwse bakstenen en geglazuurde dakpannen en een vlechtwerk uit

Een goede uitvoering

Bij de opmaak van het bestek werden kwaliteitscriteria toegevoegd om de juiste aannemer te kiezen. Niet enkel de laagste prijs is bepalend, maar eveneens de ervaring en kunde van de aannemer. Het lastenboek dat de aannemer moet volgen is echter enkel een papieren garantie; belangrijker is het overleg op het terrein vooraleer de werken starten. Grondig het terrein overlopen, de bedoeling van de ingrepen uitleggen aan de werfleider en de kraanman. De uitvoeringsploeg krijgt enkel op deze wijze inzicht in het toekomstig park. De kraanman heeft op eigen initiatief het natuurpark 'De Groene Long' te Kuurne bezocht en begrijpt

sche visie. Maar er hangt nog altijd onzekerheid in de lucht: bodemverontreiniging!

Aan het ontwerp worden heel wat verbeterpunten aangebracht door de bewoners. Als er niet ingegaan wordt op wensen van bewoners of van het bestuur wordt dit duidelijk gemotiveerd.

Het stadslabo onderzoekt in augustus 2003 stalen van vlier, appel, peer, pruim, rozenbottel, okker- en hazelnoot. Wat blijkt? Er is zeer ernstige verontreiniging van zware metalen. Begrijpelijk dan ook dat de politieke beslissing wordt genomen om de fruitbomen te rooien.

Een beslissing die zwaar valt bij bewoners. Het is een uitdaging om daar een nieuw positief beeld tegenover te hangen. De historische ken-

dezelfde periode, die de oever van de landbrug versterkte.

De prettige wildernis krijgt er dus een mooie historische plek bij!

Middelen

De totale investering voor de 1^e fase van het landschapspark bedraagt 1.014.032 euro. De Vlaamse Gemeenschap kende de Stad Gent een subsidie toe van 150.000 euro. Dit gebeurt in het kader van de projectoproep naar "vernieuwende en voorbeeld stellende projecten ten behoeve van meer of beter groen in de verstedelijkte omgeving, in het kader van Harmonisch Park- en Groenbeheer".

Een goed **ontwerp** is belangrijk; een goede **uitvoering** eveneens en niet in het minst een goed **beheer**.

daarom zeer goed waar we naartoe willen met natuurrijke vegetaties in de 'Prettige Wildernis'. De eerste bomen worden geroid en de kinderen uit de naburige school vragen zich af wat er gaande is; we organiseren op hun vraag een rondleiding in het park en geven hen uitleg bij de graafwerken die net gestart zijn. In het bestek is ook een luik rond participatie omschreven. De aannemer moest een speelconstructie uitdenken samen met een jeugdbeweging. Een scoutsgroep die regelmatig van het park gebruik maakt is hierop ingegaan en heeft een avond rond de tafel gezeten met de aannemer en de ontwerper om een ideeën-schets uit te werken. De fotocollages in het ideeënkoffertje van Oase/Springzaad, die op tafel liggen prikkelen de creativiteit!! Beelden

van de geveld boomreuzen, boomstammen waarop je kan klauteren en klimmen, spreken tot de verbeelding. De bomen die gerooid werden in het park zullen goed van pas komen. Enkel jammer dat het geen robinia stammen zijn die minder snel zullen vergaan.

Een goed beheer

In Vlaanderen hebben we nagenoeg geen ervaring met medebeheer in openbare parken, wel in natuurgebieden waar vrijwilligers van natuurverenigingen de handen regelmatig uit de mouwen steken. Ook hier in dit park is het een groeiend verhaal. De overheid aarzelt op vlak van verantwoordelijkheid wanneer er machines door vrijwilligers gebruikt moeten worden. Misschien opent het decreet op vrijwilligerswerk perspectieven? Een eerste poging tot medebeheer is net gestart met het opharken van het maaisel op een drassig hooilandje met mooie zeggevegetaties: 40 uren werk met een tiental handen en een honderdtal kikkers. Hopelijk spreekt het beheer van de 'tuin van Eden', waar een wildebloemenborder in de heemtuinsfeer aangelegd wordt, ook buurtbewoners aan.

De creatieve geesten in de buurt hebben al hun oog laten vallen op de fruitbomen die we op stam zullen laten sterven. Ideale nestplaatsen voor de specht, maar ook een gedroomde steun voor klimplanten

of waarom er geen heksenboom van maken, of een kunstboom, waar het verhaal van het park verteld wordt?

Een natuurrijk park van 14 hectaren vraagt echter een vorm van **toezicht**. Een beheerder die zich met hart en ziel verbonden voelt met dit stuk natuur- en bewonerswerk. Iemand die de bezoeker - jong en oud - nieuwsgierig maakt: de ratelaar staat ginds in bloei, de spotvogel is terug, de ijsvogel is vorige week waargenomen...

Het is de man of vrouw die bijhoudt waar de lovertgang moet bijgeknijpt, de maaibeurt toch vervroegd moet uitgevoerd worden...

Niet hij/zij moet al dat werk verrichten, maar houdt bij en stuurt waar nodig in onderling overleg met de stad en de buurtbewoners. Hij/zij kan het medebeheer in goede banen leiden. Het is immers niet de bedoeling dat de bewoners zich het park 'toe'-eigenen, wel medeverantwoor-

delijk zijn voor het 'open'-houden van de prettige wildernis als ontmoetingsplaats tussen mens en natuur.

Samen zorg dragen voor dit prachtig park in wording.

Het park is dus duidelijk nog niet 'af'.

Renaat Daem: Ik denk en hoop dat het park nooit af zal geraken, dat het park steeds zal blijven bewegen, dat het steeds een contactplaats zal blijven voor alle mensen die open staan voor het mooie van het leven, en geen schrik hebben om iets positief te doen met fouten uit het verleden. Daarom hou ik zo van mijn 'Mooie stort'.

Indien er mensen zijn die ons zo mooi park en onze actiegroep beter willen leren kennen, kunnen zij de heel mooie brochure 'PARK IN ZICHT' bestellen voor slechts 5 euro, porto inbegrepen. Bestellen via email: reelheemaa@hotmail.com of Daem Renaat O. Colbrandtstraat 156 B 9040 Gent

Meer info over de actiegroep en het park vind je op de site: www.rozebroeken.be en op de foto-site: <http://rozebroeken.photosite.com>

Jean-François Van den Abeele en Els Huigens zijn als tuin- en landschapsarchitecten intensief bij dit project betrokken. Renaat Daem is van begin af aan betrokken bij de Actiegroep.

Info:
Jean-François Van den Abeele
Monterreystraat 28
B 9000 Gent
E-mail:
frisinetlandschap@skynet.be